HÅLL NOLLAN ARBETSMILJÖGUIDE

Arbetsmiljöguide för byggherrar

1 APRIL 2026

Om guiden:

Den här guiden är framtagen för den som ska se till att byggherrens arbetsmiljöuppgifter i ett byggprojekt genomförs.

Vår kontakt
Ulrika Dolietis
Håll Nollan

Innehåll

1. Introduktion 2
1.1. Syfte med den här arbetsmiljöguiden 2
1.2. Målgrupp 2
1.3. Omfattning och avgränsningar 2
1.4. Arbetsmiljöguidens upplägg 3
1.5. Begrepp och definitioner 3
2. Byggherrens roll och ansvar 4
3. Byggherrens aktiviteter under projektets skeden 5
3.1. Driva säkerhetskulturen framåt 7
3.2. Identifiera arbetsmiljörisker och se till att de hanteras 7
3.3. Organisera arbetsmiljöarbetet 8
3.3.1. Organisering av byggherrens byggarbetsmiljöuppgifter 9
3.3.2. Ansvar för projektörers kompetens och erfarenhet 9
3.3.3. Ansvar för att utse lämplig Bas-P 10
3.3.4. Ansvar för att utse lämplig Bas-U 10
3.3.5. Särskild kompetens om tillfälliga och samverkande konstruktioner 10
3.3.6. Tänka igenom och hantera konsekvenser av eventuella sidoentreprenörer 11
3.4. Samordning med externa intressenter 11
3.4.1. Dialog med kommun och andra 11
3.4.2. Samordning om byggprojektet genomförs på fast driftställe 11
3.4.3. Samordning med andra byggherrar som har byggprojekt som påverkar det egna projektet 12
3.5. Projektets huvudtidplan 12
3.6. Arbetsmiljöplan 13
3.7. Plan för att säkerställa utrymme på ytor utomhus 13
3.8. Byggherrens relation till projektörer, Bas-P, Bas-U och huvudentreprenör 14
3.8.1. Startmöte med projektörer 14
3.8.2. Startmöte, dialog och uppföljning av Bas-P 14
3.8.3. Överlämning från handläggare Bas-P till handläggare Bas-U 15
3.8.4. Startmöte, dialog och uppföljning av Bas-U 15
3.8.5. Startmöte med huvudentreprenören (när Bas-U inte ingår) 17
3.9. Förhandsanmälan 17
3.10. Agera vid brister 17
3.11. Överlämning av byggnaden/anläggningen 18
3.11.1. Identifiera och hantera eventuella risker som kan uppstå när byggnaden/anläggningen tas i bruk 18
3.11.2. Klargörande kring Bas-U 18
3.11.3. Arbetsmiljödokumentation för framtida arbeten 19
3.12. Erfarenhetsåterföring 19
3.13. Upphandling 20
3.13.1. Upphandling av projektörer 20
3.13.2. Upphandling av Bas-P 20
3.13.3. Upphandling av Bas-U 21
3.13.4. Upphandling av huvudentreprenör (när Bas-U inte ingår) 22
3.13.5. Upphandling av eventuella sidoentreprenörer 22
Bilagor 23
Referenser 23

1. Introduktion

Byggherren ansvarar för att genom hela byggprocessen, från idéskede fram till att byggnaden eller anläggningen är färdigställd, vidta åtgärder som främjar en säker arbetsmiljö under bygg- och bruksskede. Detta innebär bland annat att risker identifieras och riskförebyggande insatser integreras redan från idéskedet för att minska risken för olyckor och ohälsa samt säkerställa att arbetsmiljökrav beaktas genom hela byggprocessen.

1.1. Syfte med den här arbetsmiljöguiden

Arbetsmiljöguiden ska ge stöd och vägledning i byggherrens roll, ansvar och aktiviteter avseende arbetsmiljö i byggprocessen. Den visar även hur byggherren genom delaktighet och engagemang kan bidra till, och skapa förutsättningar för, en säkrare arbetsmiljö genom hela byggprocessen för alla typer av bygg- och anläggningsprojekt. Arbetsmiljöguiden går igenom byggherrens egen organisering och planering, val och upphandling av projektörer, Bas-P och Bas-U, säkerställande av personer som har särskild kompetens om tillfälliga eller samverkande konstruktioner, uppföljning, överlämnande samt erfarenhetsåterföring.

1.2. Målgrupp

Arbetsmiljöguidens primära målgrupp är byggherrar, både personer som i sin roll utför byggherrens uppgifter i byggprocessen, exempelvis projektutvecklare, projektchefer, projektledare, upphandlare och inköpare, och personer som tar fram arbetsmiljörutiner i byggherrens organisation. Arbetsmiljöguiden kan även vara av intresse för andra som verkar i byggprocessen, till exempel Bas-P, Bas-U, projektörer och entreprenörer.

1.3. Omfattning och avgränsningar

Arbetsmiljöguiden fokuserar på byggherrens roll, ansvar och aktiviteter avseende arbetsmiljö i byggprocessen. Till grund för beskrivningen av byggherrens arbetsmiljöansvar ligger främst *3 kap. 6§* arbetsmiljölagen *(1977:1160)* och *Arbetsmiljöverkets föreskrift om Projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter (AFS 2023:3)*. Även andra närliggande föreskrifter har beaktats; *Risker i arbetsmiljön (AFS 2023:10)*, *Arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning (AFS 2023:11)*, *Utformning av arbetsplatser (AFS 2023:12)* samt *Risker vid vissa typer av arbeten (5 kap. AFS 2023:13)*. Även Boverkets föreskrifter om *Aktsamhet vid bygg-, rivnings- och markåtgärder (BFS 2024:4)* som berör byggherrens ansvar för skydd gentemot tredje man har beaktats.

Avgränsningar
Arbetsmiljöguiden utgår ifrån att byggherrar styr och leder sina bygg- och anläggningsprojekt, och omfattar därmed inte situationer där byggherren överlåter sitt arbetsmiljöansvar till en ställföreträdare[1].

[1] Byggherren kan enligt 3 kap. 7 c § Arbetsmiljölagen överlåta arbetsmiljöansvar till en uppdragstagare, i AFS 2023:3 benämnd byggherrens ställföreträdare. Byggherren ska då upprätta ett skriftligt avtal om överlåtelse av byggherrens arbetsmiljöansvar samt kunna visa att ställföreträdaren är självständig (har befogenhet att disponera de resurser som krävs och självständigt fatta beslut som krävs för en god arbetsmiljö, utan inblandning

Aktörer såsom Bas-P, Bas-U, projektörer och entreprenörer har också arbetsmiljöansvar i bygg- och anläggningsprojekt, men det beskrivs inte i denna arbetsmiljöguide. Arbetsgivarens arbetsmiljöansvar beskrivs heller inte i arbetsmiljöguiden.

1.4. Arbetsmiljöguidens upplägg

Inledningsvis beskrivs övergripande byggherrens roll och ansvar (kapitel 2). Därefter ges en vägledning till de arbetsmiljöaktiviteter som byggherren ska genomföra, eller se till att de genomförs, under projektets olika skeden (kapitel 3).

Arbetsmiljöguiden beskriver och hänvisar till de krav som Arbetsmiljöverkets föreskrifter ställer på byggherren samt ger förslag på hur kraven kan tillämpas i praktiken.

1.5. Begrepp och definitioner

Begrepp som används i arbetsmiljöguiden speglar de begrepp och definitioner som finns i 1 kap. 4§ AFS 2023:3. I arbetsmiljöguiden används även nedan begrepp:

Byggherrens representant: Den som ska se till att byggherrens arbetsmiljöuppgifter i byggprojektet utförs (AFS 2023:3 2 kap 15§)

Kompetent person tillfälliga eller samverkande konstruktioner ("kompetent person"): Person som under byggprojektets skeden har särskild kompetens om tillfälliga eller samverkande konstruktioner (AFS 2023:3 2 kap, 17§)

I arbetsmiljöguiden förutsätts att Bas-P och Bas-U alltid är juridiska personer.

---

från byggherren). Det ska framgå om ställföreträdaren har anlitats för hela byggprojektet, eller för antingen planeringen och projekteringen eller för byggskedet.

2. Byggherrens roll och ansvar

Byggherren har ett övergripande ansvar för att se till att arbetsmiljörisker förebyggs, genom att bland annat organisera, samordna, kontrollera och följa upp arbetsmiljöarbetet i projektet. Det innebär att byggherren behöver vara aktiv och se till att arbetsmiljöaspekter avseende byggskedet beaktas under hela byggprocessen, från planering och projektering fram till att byggnaden eller anläggningen är färdigställd. Byggherren har även ett ansvar att se till att planera och projektera för arbetsmiljön i bruksskedet för de arbeten som kan förutses utföras i eller i anslutning till den färdiga byggnaden.

Byggherren ska se till att den organisation och de resurser som krävs för arbetsmiljöarbetet i byggprojektet finns på plats genom hela projektet - från planering, genom projektering och utförande, till det att byggnaden eller anläggningen är färdigställd (2 kap. 2§ AFS 2023:3). Exempel på resurser som skapar förutsättningar för att bedriva arbetsmiljöarbetet är tid, pengar, personal och kompetens. Byggherren ska även se till att en realistisk tidplan upprättas för projektet, som följs upp och justeras vid behov (2 kap. 5§ AFS 2023:3).

Byggherrens arbetsmiljöuppgifter kan fördelas på flera personer inom den egna organisationen, förutsatt att dessa har tillräcklig arbetsmiljökompetens för sina respektive uppgifter. Anlitas externa konsulter för att utföra delar av byggherrens uppgifter är de att betrakta som inhyrda och agerar på byggherrens uppdrag och ska ha motsvarande arbetsmiljökompetens. Det är byggherrens ansvar att säkerställa att såväl egna medarbetare som inhyrda konsulter har rätt förutsättningar för sitt uppdrag samt att deras arbete följs upp.

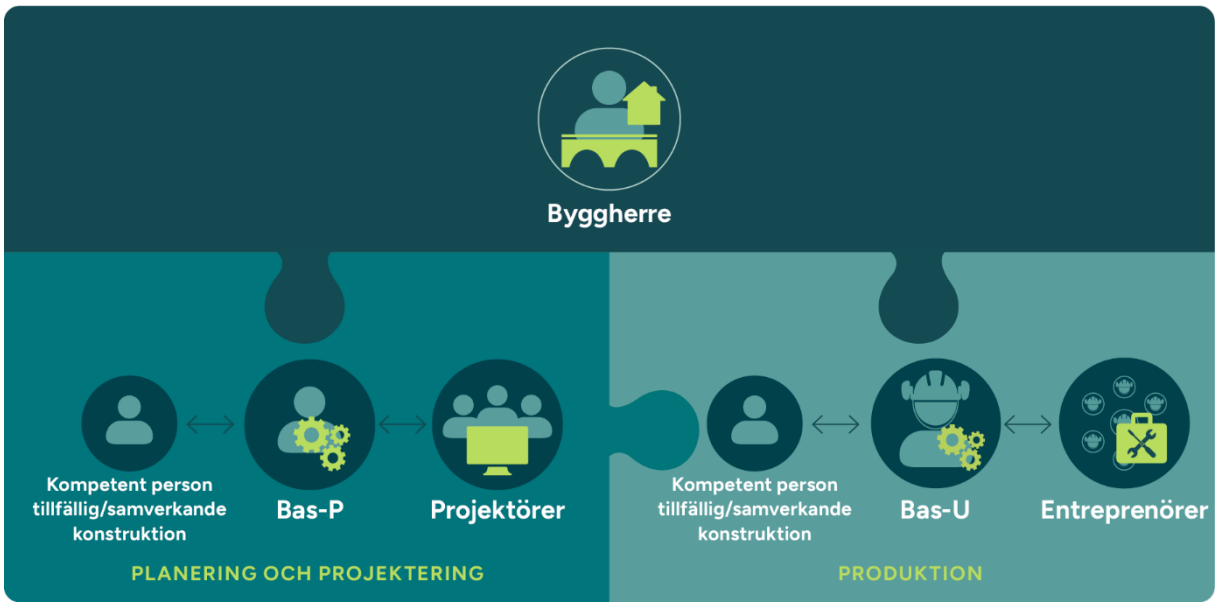

Byggherren ska se till att bestämmelserna om att *planera och projektera för en god arbetsmiljö i byggskedet* (9 kap, AFS 2023:3) uppfylls. Bestämmelser finns kring:

- Nya metoder, tekniker och material.
- Utformning och placering av byggnad eller anläggning.
- Byggarbetsplatsen och etableringsområdet.
- Välja och utforma konstruktioner.
- Välja och utforma stomkomplettering, installationer och inredning.
- Rivning, ombyggnad eller renovering.

Byggherren ska också följa bestämmelserna om att *planera och projektera för en god arbetsmiljö i bruksskedet* (10 kap. AFS 2023:3) vilka handlar om att projekteringen genomförs så att det blir möjligt att skapa en god arbetsmiljö för alla arbetstagare som kan komma att arbeta i, eller i anslutning till, den färdiga byggnaden eller anläggningen.

Byggherren ska se till att de projektörer som anlitas har kompetens i arbetsmiljöregler och färdigheter att tillämpa dessa samt den erfarenhet som behövs (2 kap. 13§ AFS 2023:3). Kompetensen och erfarenheten ska motsvara byggprojektets storlek, komplexitet och risknivå. Även byggherrar och entreprenörer räknas som projektörer när de planerar och projekterar.

Det är Bas-P som ansvarar för att samordna arbetsmiljöarbetet under planering och projektering samt projektörernas arbete i frågor som har betydelse för arbetsmiljön (3 kap. AFS 2023:3). Byggherren ansvarar för att utse lämplig Bas-P som förfogar över lämplig handläggare (2 kap. 9§ AFS 2023:3).

Ansvarig för att samordna arbetsmiljöfrågorna under utförandet är Bas-U (4 kap, AFS 2023:3). Bas-U ska bland annat planera och samordna entreprenörernas arbeten så att risker för ohälsa och olycksfall på byggarbetsplatsen förebyggs. Byggherren ansvarar för att utse lämplig Bas-U som förfogar över lämplig handläggare för uppdraget (2 kap. 9§ AFS 2023:3).

Entreprenörerna har utöver det grundläggande arbetsmiljöansvaret som arbetsgivare också ett ansvar att bidra till arbetsmiljöarbetet på den gemensamma byggarbetsplatsen. En del i Bas-U:s ansvar är att följa upp entreprenörernas arbetsmiljöarbete (4 kap. 20§ AFS 2023:3).

Byggherren har ett så kallat ”backupansvar” (3 kap. 6§ AML). Det innebär att byggherren behöver se till att såväl Bas-P som Bas-U fullföljer sina skyldigheter och har förutsättningar att fullgöra dem.

Byggherren ska säkerställa att det, bland de projektörer och entreprenörer som anlitas, finns person med särskild kompetens om det förekommer tillfälliga och samverkande konstruktioner, när dessa projekteras, uppförs och demonteras (2 kap. 17§ AFS 2023:3).

Byggherren ansvarar också för att arbetsmiljöplan för projektet upprättas (2 kap. 21§ AFS 2023:3) och att förhandsanmälan lämnas in till Arbetsmiljöverket (2 kap. 25§ AFS 2023:3).

3. Byggherrens aktiviteter under projektets skeden

Figuren nedan ger en övergripande bild av byggherrens arbetsmiljöaktiviteter samt när aktiviteterna genomförs. Vissa aktiviteter påbörjas i ett skede och fortlöper under kommande skeden. Aktiviteter markerade i kursiv stil är sådana som byggherren ansvarar för men som utförs av en annan aktör, exempelvis Bas-P eller Bas-U. Vad aktiviteterna innebär beskrivs mer utförligt i kommande avsnitt, i figuren framgår inom parentes vilket avsnitt aktiviteterna beskrivs i.

Driva säkerhetskulturen framåt (3.1)

UPPHANDLING

- Arkitekt/projektörer utifrån behov (3.13.1)
- Bas-P (om extern Bas-P) (3.13.2)
- Projektörer (3.13.1)
- Bas-U (om extern Bas-U) (3.13.3) Huvudentreprenör (3.1.3.4)

TIDIGA SKEDEN

IDÉ

Identifiera arbetsmiljörisker och osäkerheter och se till att de hanteras (3.2)

Organisera arbetsmiljöarbetet (3.3)

Klargöra byggherrens representant (3.3.1)

Identifiera externa aktörer och samordna löpande (3.4)

FÖRSTUDIE/ FÖRVÄRV

Se till att arbetsmiljörisker hanteras (3.2)

Anlita arkitekt och övriga projektörer utifrån behov (3.3.2)

Utse Bas-P (3.3.3)

Startmöte Bas-P (3.8.2)

Startmöte projektörer (3.8.1)

Projekttidplan påbörjas och uppdateras under projektet (3.5)

AMP påbörjas av Bas-P och hålls uppdaterad (3.6)

Utkast "APD-/logistikplan" tas fram och uppdateras under projektet (3.7)

Följa upp Bas-P (3.8.2)

Dialog med ev. externa aktörer (3.4)

PROGRAM-/SYSTEM-HANDLINGSSKEDE

Se till att arbetsmiljörisker hanteras (3.2)

Anlita fler projektörer (3.3.2)

Säkerställ "kompetent person" projektering (3.3.5)

Startmöte projektörer (3.8.1)

Följ upp Bas-P (3.8.2)

Dialog med ev. externa aktörer (3.4)

AMP uppdateras av Bas-P (3.6)

APD-plan uppdateras av Bas-P (3.7)

Agera vid brister (3.10)

BYGGHANDLINGS-SKEDE

Se till att arbetsmiljörisker hanteras (3.2)

Anlita ev. ytterligare projektörer (3.3.2)

Startmöte med nya projektörer (3.8.1)

Stämma av och uppdatera projekttidplanen (3.5)

Dialog med ev. externa aktörer (3.4)

Följa upp Bas-P (3.8.2)

Agera vid brister (3.10)

AMP uppdateras av Bas-P (3.6)

APD-plan uppdateras av Bas-P (3.7)

BYGGSKEDE/PRODUKTION

Innan produktionen startar

Förhandsanmälan till AV (3.9)

Utse Bas-U (3.3.4)

AMP uppdateras av Bas-U (3.6)

Startmöte Bas-U (3.8.4)

Startmöte huvudentreprenör (3.8.5)

Säkerställ "kompetent person" byggskede (3.3.5)

Överlämning från Bas-P till Bas-U (3.8.3)

Bas-U ser till att APD-plan uppdateras (3.7)

Under produktionen

Se till att arbetsmiljörisker hanteras (3.2)

AMP hålls uppdaterad av Bas-U och tillgängliggörs på byggarbetsplats (3.6)

Följa upp Bas-P om projekteringen fortsätter (3.8.2)

Följa upp Bas-U (3.8.4)

Följa upp produktionstidplanen (3.5)

Agera vid brister/stoppa farliga arbeten (3.10)

Dialog med ev. externa aktörer (3.4)

Hantera sidoentreprenörer (3.3.6)

ÖVERLÄMNING

Identifiera och hantera ev. risker som kan uppstå när byggnaden/anläggningen tas i bruk (3.11.1)

Klargörande kring Bas-U (3.11.2)

Arbetsmiljö-dokumentation för framtida arbeten färdigställs av Bas-U (3.11.3)

Erfarenhetsåterföring (3.12)

BRUKSSKEDE/DRIFT

Driva säkerhetskulturen framåt

3.1. Driva säkerhetskulturen framåt

Byggherren är viktig för att skapa en god säkerhetskultur i projekten och för att arbetsmiljö och säkerhet är en självklar del av det dagliga arbetet. Att driva säkerhetskulturen framåt handlar i praktiken om att sätta upp en ambitionsnivå, vara drivande, närvarande och bygga relationer med aktörerna i projektet. Genom egna handlingar blir det tydligt för andra att arbetsmiljöarbetet är viktigt.

Exempel på aktiviteter är:

- Fastställa och följa upp arbetsmiljömål för projektet.
- Tydliggöra och kommunicera byggherrens värderingar och förväntningar avseende arbetsmiljö i olika mötesforum (exempelvis vid startmöten med Bas-P, projektörer och Bas-U, vid byggmöten m.m.).
- Kommunicera vad andra kan förvänta sig av byggherren.
- Medverka vid överlämningsmöten mellan byggarbetsmiljösamordnare.
- Delta i riskworkshops med projekteringsgruppen.
- Vara närvarande under byggskedet och exempelvis delta på skyddsronder.

3.2. Identifiera arbetsmiljörisker och se till att de hanteras

För att förebygga arbetsmiljörisker ska såväl byggherre som projektörer, Bas-P och Bas-U och entreprenörer arbeta enligt Arbetsmiljöverkets grundprinciper som innebär att identifiera, undvika, bedöma och hantera risker (8 kap. AFS 2023:3). Byggherren ska själv följa dessa grundprinciper men även se till att projektörer, Bas-P och Bas-U följer dem. De risker som inte har kunnat undvikas helt ska efter bedömning hanteras genom åtgärder enligt följande principer:

- Åtgärda riskerna vid källan.
- Ersätta farliga ämnen med ämnen som är ofarliga, eller mindre farliga.
- Prioritera gemensamma skyddsåtgärder framför individuella.
- Ta hänsyn till den tekniska utvecklingen.
- Ta hänsyn till människors olika förutsättningar.
- Ge klara och tillräckliga instruktioner som alla berörda kan förstå.

Åtgärdstrappan (baserad på ISO 45001) är ett exempel på hur grundprinciperna kan omsättas i praktiken. Åtgärder med så stor effekt som möjligt bör eftersträvas. Flera olika åtgärder kan behöva genomföras för att hantera samma risk.

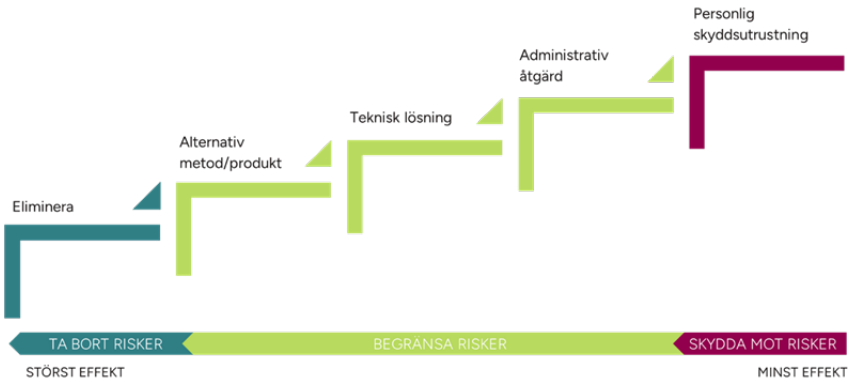

Tidigt skede
Redan i det riktigt tidiga skedet - i idéskedet - ska arbetet med att identifiera arbetsmiljörisker och osäkerheter i projektet samt hanteringen av dessa påbörjas (2 kap. 7§ AFS 2023:3). Det kan exempelvis handla om att kartlägga förutsättningar i mark eller området runt projektet, att bedöma projekttiden, eller avgöra om det kan finnas hälsofarligt material vid en ombyggnation. Risker och osäkerheter ska dokumenteras. Dokumentationen kan göras på olika sätt, exempelvis i ett separat arbetsmiljödokument eller i projektets samlade risk- och möjlighetsanalys om en sådan finns. Som stöd för att belysa arbetsmiljö och säkerhet och identifiera risker i detta skede finns stödfrågor i Håll Nollans dokument *Mall Byggherrens arbetsmiljöfrågor i tidiga skeden*.

I detta skede behöver byggherren även identifiera vilka aktörer och intressenter som behöver kontaktas för vidare samordning under projektgenomförandet, till exempel kommun, andra byggherrar och/eller samordningsansvariga i befintlig verksamhet (se 3.4).

Vid behov bör identifierade risker tas med i diskussioner inför val av entreprenad- och upphandlingsform. Byggherren behöver tänka igenom hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras i sin egen organisation samt välja lämpligt upplägg för Bas-P och Bas-U (se 3.3 samt bilaga *Affärsformens betydelse för byggarbetsmiljösamordningen*).

Byggherren behöver under projektet också skapa sig en uppfattning om vilka tillfälliga eller samverkande konstruktioner som förekommer i projektet. Detta då det är byggherrens ansvar att säkerställa att det finns en person som har särskild kompetens om de tillfälliga eller samverkande konstruktionerna under byggprojektets skeden, se 3.3.5 (2 kap. 17§ AFS 2023:3).

Riskhanteringen under resten av projektets genomförande
Projektets dokumenterade arbetsmiljörisker uppdateras löpande och de risker som identifieras ska hanteras under projektets genomförande.

Om byggherren eller annat företag haft rollen som Bas-P i tidigt skede behöver det ske en strukturerad överlämning till eventuell ny Bas-P. Ett lämpligt tillfälle att överlämna och kommunicera arbetsmiljörisker när byggherren varit Bas-P är vid byggherrens startmöte med Bas-P. Därefter arbetar Bas-P vidare med att hantera riskerna (se 3.8.2). Byggherren ska också se till att det görs en dokumenterad överlämning mellan Bas-P och Bas-U (2 kap. 23§ AFS 2023:3), där kvarstående risker överförs till Bas-U för fortsatt hantering och samordning (se 3.8.3 och 3.8.4). Om projektering fortsätter efter produktionsstart ska byggherren även se till att det genomförs tillkommande överlämningsmöten från Bas-P till Bas-U för nya eller ändrade projekteringsdelar.

Om byggnadsverket lämnas över etappvis behöver riskerna gås igenom med samordningsansvarig(a) och planering för hur de ska hanteras, och av vem, behöver göras.

3.3. Organisera arbetsmiljöarbetet

Byggherren ska se till att den organisation och de resurser som krävs för arbetsmiljöarbetet i byggprojektet finns på plats från starten av planeringen och projekteringen fram till att byggnaden eller anläggningen är färdigställd (2 kap. 2§ AFS 2023:3). Byggarbetsmiljöorganisationens omfattning ska anpassas efter byggprojektets storlek, komplexitet och risknivå (2 kap 9, 13, 15§§ AFS 2023:3).

Bedömningen ska styra organiseringen av byggarbetsmiljöarbetet, såsom när byggherren:

- Organiserarar byggherrens byggarbetsmiljöuppgifter (se 3.3.1)
- Upphandlar projektörer (se 3.3.2)
- Utser lämplig Bas-P, inklusive lämplig handläggare (se 3.3.3)
- Utser lämplig Bas-U, inklusive lämplig handläggare (se 3.3.4)
- Upphandlar entreprenör(er)

Storleken på byggprojektet skulle kunna bedömas utifrån projektets beräknade kostnad.

Komplexiteten skulle kunna bedömas utifrån möjligheten att utföra byggnadsarbetet ”ostört” eller om det behöver utföras samtidigt som annan verksamhet pågår, om det finns osäkerhetsfaktorer som exempelvis risk för asbest vid en ombyggnation, eller om det är många entreprenörer som ska samordnas.

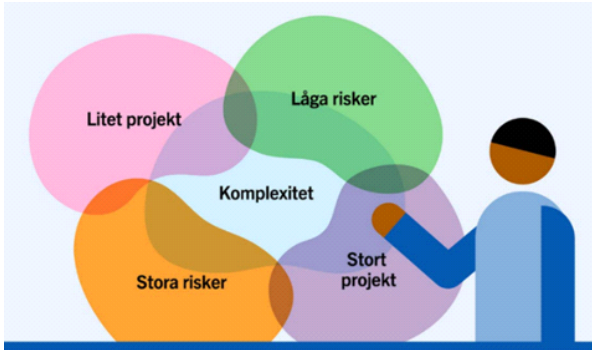

Storlek, komplexitet och risknivå (bild från Arbetsmiljöverket).

Risknivån skulle kunna bedömas utifrån riskernas allvarlighetsgrad (konsekvensen om riskerna inte hanteras), mängden risker samt svårighetsgrad att förebygga dem.

Organiseringen av byggarbetsmiljöarbetet kan behöva utvecklas allt eftersom projektet framskrider, eftersom förutsättningarna ofta förändras över tid.

Inför att byggherren beslutar om entreprenadform och upphandlingsform samt väljer i vilken organisation, Bas-P och Bas-U placeras är det bra att beakta vilka eventuella konsekvenser dessa val kan få. Se mer om detta i bilaga *Affärsformens betydelse för byggarbetsmiljösamordningen*.

3.3.1. Organisering av byggherrens byggarbetsmiljöuppgifter

Byggherren ska tydliggöra vem eller vilka inom den egna organisationen som är ”byggherrens representant” och som därmed ska säkerställa att byggherrens arbetsmiljöuppgifter i byggprojektet utförs (2 kap. 15§ AFS 2023:3). I vd:s fördelning av arbetsmiljöuppgifter bör beskrivas vilka roller som är ”byggherrens representant”. I det aktuella projektets arbetsmiljöplan dokumenteras vem som är byggherrens representant. Vid större projekt kan flera inom byggherrens organisation genomföra de arbetsmiljöuppgifter som byggherren ansvarar för. Samtliga personer ska ha erforderlig arbetsmiljökompetens i relation till byggprojektets storlek, komplexitet och risknivå.

3.3.2. Ansvar för projektörers kompetens och erfarenhet

Byggherren ska se till att de projektörer som anlitas har kompetens och erfarenhet som motsvarar byggprojektets storlek, komplexitet och risknivå (2 kap. 13§ AFS 2023:3). Detta gäller oavsett om byggherren själv eller totalentreprenören handlar upp projektörerna. Med kompetens avses både kunskap om arbetsmiljöregler och färdigheter att tillämpa dessa vid projekteringen. Kompetensen ska vara tillräcklig för att förebygga de arbetsmiljörisker som kan antas förekomma under byggskedet och vid arbete i, och i anslutning till, den färdiga byggnaden eller anläggningen. Se 3.13.1 om upphandling av projektörer.

3.3.3. Ansvar för att utse lämplig Bas-P

Byggherren ska utse en lämplig Bas-P så snart som planeringen och projekteringen av ett byggprojekt påbörjas (2 kap. 9-12§§ AFS 2023:3). För att säkerställa detta bör byggherren ha fastställda rutiner som ser till att den egna organisationen är utsedd som Bas-P i det riktigt tidiga skedet (idéskedet) och vem som är handläggare fram till dess att en annan juridisk person och handläggare utses. Byggherren ska välja den Bas-P som kan avsätta tillräckligt med tid och personal för arbetsmiljöuppgifterna i byggprojektet. Detta bedöms utifrån byggprojektets storlek, komplexitet och risknivå. Det är bra att också ta hänsyn till antal projektörer som ska samordnas samt om projektspråket är annat än svenska.

Byggherren ska även se till att handläggare Bas-P är lämplig. Med lämplig menas att handläggaren har relevant utbildning, kompetens och erfarenhet i relation till byggprojektets storlek, komplexitet och risknivå. Byggherren ska kunna styrka ovan kvalifikationer hos personen, vilket lämpligen görs genom ett CV och intyg om genomförd utbildning.

Det ska framgå vilken organisation som är utsedd till Bas-P, samt vem som är handläggare Bas-P. Om Bas-P är en upphandlad konsult (eller en entreprenör vid en totalentreprenad) dokumenteras lämpligen ovan i avtalet med Bas-P. Utsedd Bas-P-organisation och handläggare Bas-P ska även framgå i arbetsmiljöplanen.

Se avsnitt 3.13.2 (Upphandling av Bas-P) för mer information kring att säkerställa lämplig Bas-P. Byggherrens relation till Bas-P (startmöte, dialog och uppföljning) beskrivs i 3.8.2.

3.3.4. Ansvar för att utse lämplig Bas-U

Byggherren ska utse lämplig Bas-U som kan avsätta tillräckligt med tid och personal för arbetsmiljöuppgifterna i byggprojektet (2 kap. 9-12§§ AFS 2023:3). Det ska finnas en lämplig handläggare Bas-U som har den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs för arbetsmiljöarbetet med hänsyn till byggprojektets storlek, komplexitet och risknivå. Det ska tydligt framgå vilken organisation/juridisk person som är utsedd till Bas-U samt vem som är handläggare.

Byggherren ska kunna styrka handläggarens kvalifikationer, vilket lämpligen görs genom handläggarens CV och intyg från genomförd utbildning. Om Bas-U:s uppgifter utförs av olika personer är det viktigt att samtliga har rätt kompetens för sina respektive uppgifter och att ansvarsfördelningen är tydlig.

Se avsnitt 3.13.3 (Upphandling av Bas-U) för mer information kring att säkerställa lämplig Bas-U. Byggherrens relation till Bas-U (startmöte, dialog och uppföljning) beskrivs i 3.8.4.

3.3.5. Särskild kompetens om tillfälliga och samverkande konstruktioner

Byggherren ska ge förutsättningar för korrekt projektering och säker montering av tillfälliga konstruktioner och samverkande konstruktioner där flera projektörer och/eller flera entreprenörer är involverade. Byggherren ska se till att det, bland de projektörer och entreprenörer som anlitas, finns någon i byggprojektets alla skeden som har särskild kompetens om konstruktionen i fråga och som kan kontrollera att den som helhet kommer att vara säker i byggskedet (2 kap. 17§ AFS 2023:3).

3.3.6. Tänka igenom och hantera konsekvenser av eventuella sidoentreprenörer

Om sidoentreprenörer kommer arbeta samtidigt som bygg- och anläggningsarbeten pågår, behöver byggherren säkerställa att dessa informeras om vad som gäller på byggarbetsplatsen. Oavsett om sidoentreprenören genomför ett bygg- och anläggningsarbete eller inte ska sidoentreprenörerna känna till att deras personal ska underordna sig Bas-U inklusive följa projektets arbetsmiljöplan.

Om sidoentreprenörerna dessutom ska genomföra ett bygg- och anläggningsarbete behöver de även känna till att de ska:

- Lämna in dokumentation till Bas-U så att den kan granskas innan Bas-U ger klartecken till sidoentreprenören att påbörja sin entreprenad. Sidoentreprenören ska ha lämnat in uppgifter/dokumentation om:
    - Arbetsmoment som innebär att någon av de 13 särskilda riskerna förekommer.
    - Arbetsmoment som kan orsaka faror för andra på arbetsplatsen.
    - Arbetsmoment vars risker kan åtgärdas genom samordning.
- Invänta klartecken från Bas-U innan entreprenaden får påbörjas.
- Lämna in uppgift till Bas-U om lokalt eller regionalt skyddsombud som Bas-U ska involvera i sin samverkan/skyddsorganisation under utförandet.

Vissa sidoentreprenader som inte är bygg eller anläggning ska styras/följas upp av samordningsansvarig på fast driftställe, till exempel montage av maskiner. Sidoentreprenörernas arbete får samordnas mellan Bas-U och samordningsansvarig på fast driftställe (se 3.4.2).

3.4. Samordning med externa intressenter

Vid behov kan samordning med andra aktörer behöva hanteras av byggherren.

3.4.1. Dialog med kommun och andra

Byggherren kan behöva ha dialog med kommun, väghållare eller angränsande fastighets-/markägare i ett tidigt skede för att skapa förutsättningar för en bra arbetsmiljö i byggskedet. Det kan exempelvis handla om när behov finns att stänga av trafik på vägar, när det behövs en trafikanordningsplan, att säkerställa tillräckliga in- och utfarter till byggarbetsplatsen, när behov finns för att hyra mark eller när behov att stänga av el eller vatten finns. Om insatsvägar påverkas kan dialog behöva tas med räddningstjänsten för att säkerställa fungerande insatsvägar.

3.4.2. Samordning om byggprojektet genomförs på fast driftställe

Om ett byggprojekt genomförs på ett fast driftsställe där flera organisationer är verksamma behöver samordning ske med det fasta driftstället. Ett fast driftsställe kan exempelvis vara en bangård, en skola, ett sjukhus, en industri eller ett kontor där verksamhet pågår. Det är samordningsansvarig på det fasta driftstället som ska ta initiativ till samråd med byggarbetsmiljösamordnaren, men för att skapa så bra förutsättningar som möjligt bör byggherren kontakta samordningsansvarig(a) i tidigt skede. Då kan denne/dessa se till att samråd kommer till stånd med den som har utsetts till Bas-P och att samråd sker med Bas-U när denne har utsetts.

3.4.3. Samordning med andra byggherrar som har byggprojekt som påverkar det egna projektet

När flera byggherreorganisationer genomför byggprojekt samtidigt på samma geografiska yta och under samma tidsperiod, ska dessa samordnas ur ett arbetsmiljöperspektiv (2 kap.16§ AFS 2023:3). Byggherrarna ska så tidig som möjligt reda ut hur samordningen ska gå till och tydliggöra detta till berörda. Det är lämpligt att byggherrarna tillsammans utser en gemensam person som har till uppgift att samordna projekten.

Exempel på situationer där samordning med andra byggherrar behövs:

- Flera olika byggprojekt som pågår intill varandra, till exempel när en annan byggnad uppförs intill den egna byggnaden eller att arbeten med att anlägga en gata pågår samtidigt som ett energiföretag byter elledningar i närheten.
- Vid en, så kallad, tredimensionell fastighet (en fastighet som i sin helhet är avgränsad både horisontellt och vertikalt enligt Boverkets definition), till exempel nyproduktion av en fastighet som ska innehålla ett parkeringsgarage i källarplan med en byggherre, ett affärscentrum med en annan byggherre samt bostäder med en tredje byggherre.
- Ett anläggningsprojekt där en aktör utför anläggningsarbete och det samtidigt pågår underhåll, till exempel vid arbeten med att underhålla och bygga om en gata eller en vägsträcka, där anläggningsarbetena utförs av ett entreprenörsföretag och byggherren också har ett underhållsavtal med en annan entreprenör som samtidigt ska utföra arbeten.

3.5. Projektets huvudtidplan

Byggherren ska se till att det upprättas en realistisk tidplan för hela byggprojektet (2 kap. 5-6§§ AFS 2023:3). Den påbörjas under förstudieskedet för att kontinuerligt följas upp och uppdateras vid behov. Tiderna ska vara realistiska för det totala projektgenomförandet och för deletapper.

Projektets tidplan upprättas med hänsyn till projektets specifika aktiviteter och förutsättningar. Projektets tidplan ska möjliggöra tid för produktionens samordning, så att inga risker uppstår på grund av tidsbrist vid samordningen. Projekttidplanen behöver även se till så att tiden för projekteringen ger förutsättningar för projektörerna att hantera arbetsmiljöaspekterna för såväl byggskedet som för bruksskedet. Projektets tidplan uppdateras och kommuniceras kontinuerligt i samråd med, och till, berörda.

Ett sätt att säkerställa att projektets tidplan är realistisk är att inhämta underlag till tidplanen från projektörer, Bas-P och, om möjligt, entreprenörer och Bas-U. Om det inte går att få in underlag kan synpunkter efterfrågas från berörda. Byggherren kan också be huvudentreprenören beskriva hur de avser arbeta med att ta fram produktionstidplanen samt hur de följer upp, styr och justerar när förutsättningar ändras och utvärderar beskrivningen.

Byggherren ska löpande följa upp tidplanen och vid behov ska byggherren se till att tidplanen justeras eller att andra åtgärder vidtas (2 kap. 6§ AFS 2023:3). Under produktionen är det vanligt att byggherren ber huvudentreprenören att redovisa en avstämning av produktionstidplanen. Byggherren behöver ha dialog med Bas-U kring eventuella konsekvenser utifrån arbetsmiljösynpunkt. Om produktionen skulle ligga efter tidplanen till följd av exempelvis oförutsedda händelser behöver en förnyad riskbedömning göras för att identifiera konsekvenser av den förändrade tidplanen. Detta för att kunna bedöma om tidplanen behöver justeras eller om andra åtgärder behöver vidtas. Exempel på

oförutsedda händelser kan vara extremväder, längre leveranstider, sena beslut eller ritningar, eller bristande planering hos huvudentreprenören,

3.6. Arbetsmiljöplan

En arbetsmiljöplan ska tas fram om någon av de 13 särskilda riskerna förekommer eller om arbetet är av sådan omfattning att förhandsanmälan ska lämnas in till Arbetsmiljöverket (11 kap 2§ AFS 2023:3). Det innebär att en arbetsmiljöplan krävs i de flesta bygg- och anläggningsprojekt. Arbetsmiljöplanen är ett styrande dokument för hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras och bedrivas samt hur samarbetet mellan aktörerna i det specifika projektet ska ske. Den ska också redovisa åtgärder för hur kvarstående särskilda risker ska hanteras under byggskedet. Arbetsmiljöplanen ska vara projektanpassad, hållas uppdaterad vid förändringar och innehålla en revideringshistorik.

När en arbetsmiljöplan krävs ska byggherren se till att:

- Bas-P påbörjar arbetsmiljöplanen så snart Bas-P har blivit utsedd och planeringen och projekteringen startat, och uppdaterar den efterhand (2 kap. 21§ AFS 2023:3). I detta tidiga skede ska arbetsmiljöplanen innehålla information om hur arbetsmiljöarbetet kommer organiseras och bedrivas samt åtgärder för arbeten med särskild risk.
- Arbetsmiljöplanen överlämnas av Bas-P till Bas-U i god tid innan produktionen påbörjas, samt om Bas-P eller Bas-U byts ut under projektet (2 kap. 23§ AFS 2023:3).
- Bas-U uppdaterar arbetsmiljöplanen, ser till att den finns tillgänglig och att den efterlevs (2 kap 21§ AFS 2023:3). Innan produktionen påbörjas ska arbetsmiljöplanen även innehålla projektets gemensamma ordnings- och skyddsregler. Om arbetena ska utföras där det pågår annan verksamhet (t.ex. skolverksamhet, tillverkningsindustri) ska den även innehålla hur samordningen mellan verksamheterna ska gå till.

För innehåll i arbetsmiljöplanen se Håll Nollans *Arbetsmiljöguide för Bas-P* och *Arbetsmiljöguide för Bas-U*.

3.7. Plan för att säkerställa utrymme på ytor utomhus

Byggherren ansvarar för att säkerställa förutsättningar för att etablera en säker byggarbetsplats (9 kap.4-5§§ AFS 2023:3). Detta innefattar bland annat att arbetsområdet är tillräckligt för att möjliggöra en säker och ändamålsenlig logistik, såsom transport- och gångvägar, lastnings- och lossningszoner samt in- och utfarter. Även utrymmen för personalbodar ska beaktas. Ofta görs detta med hjälp av en arbetsplatsdispositionsplan (APD-plan) som även kan benämnas områdesbeskrivning eller byggområdeskarta.

Det är lämpligt att ta fram en första version av APD-planen i ett tidigt skede. I de fall utrymme saknas och exempelvis annan mark eller gator behöver tas i anspråk, kontaktar byggherren berörda ägare för dessa och säkerställer att de finns tillgängliga innan etableringen (se 3.4.1).

APD-planen kompletteras och uppdateras sedan kontinuerligt under hela planeringen och projekteringen. Den utgör även underlag för den detaljerade APD-plan som upprättas av byggprojektets Bas-U eller huvudentreprenören inför att byggarbetsplatsen etableras. Bas-U eller huvudentreprenören reviderar sedan APD-planen utifrån förändrade förutsättningar under produktionens genomförande samt kommunicerar den till berörda.

3.8. Byggherrens relation till projektörer, Bas-P, Bas-U och huvudentreprenör

Byggherren ska se till att Bas-P och Bas-U har de förutsättningar som behövs samt fortlöpande följa upp att de utför sina arbetsmiljöuppgifter (2 kap. 18§ AFS 2023:3). Genom att tidigt skapa en god relation och ha kontinuerlig dialog med Bas-P och Bas-U visar byggherren sitt engagemang för arbetsmiljö och säkerhet och kan samtidigt försäkra sig om att information sker åt båda håll samt att arbetsmiljöarbetet genomförs på ett bra sätt i projektet. I det här avsnittet ges förslag och exempel på hur dialog och uppföljning kan genomföras för att skapa bra förutsättningar för, och samarbete med, projektörer, Bas-P, Bas-U och huvudentreprenör.

3.8.1. Startmöte med projektörer

Om byggherren har *startmöte* med projektörerna bör arbetsmiljö vara en del i agendan.

3.8.2. Startmöte, dialog och uppföljning av Bas-P

Startmöte mellan byggherren och Bas-P
På ett startmöte mellan byggherren och Bas-P bör uppdragets utformning och omfattning gås igenom i syfte att stämma av förväntningar på varandra och ramarna för Bas-P:s arbete. Det är byggherren som bjuder in till startmötet.

Genom startmötet klargörs exempelvis uppdragets omfattning, när och hur uppföljningen ska genomföras, hur kommunikation ska ske samt hur eventuella brister ska rapporteras och hanteras. I de fall handläggare Bas-P inte är projekteringsledare bör det även gås igenom hur samarbetet dem emellan är tänkt att ske. Det kan handla om vilka projekteringsmöten handläggare Bas-P ska delta på samt vilka egna möten denne har med projektörerna. Om en och samma person i byggherrens egen organisation är både byggherrens representant och handläggare Bas-P, bör personens närmaste chef medverka vid uppstart för att stämma av Bas-P-uppdragets utformning och omfattning. Håll Nollan har tagit fram en *Agenda för startmöte byggherre och Bas-P*.

Uppföljning av och dialog med Bas-P
Byggherren ska fortlöpande följa upp arbetsmiljöarbetet genom att kontrollera att Bas-P utför sina arbetsmiljöuppgifter samt se till att Bas-P har de förutsättningar som behövs (2 kap. 18§ AFS 2023:3). Det kan göras genom att byggherren deltar i befintliga möten, till exempel projekteringsmöten eller genom separat bokade avstämningar med handläggare Bas-P. Byggherren ska agera på eventuella brister som Bas-P informerar om (se 3.10 om byggherrens ansvar att agera vid brister).
Byggherren bör följa upp att:

- Bas-P tidigt påbörjar arbetsmiljösamordningen.
- Arbetsmiljöplanen:
    - Påbörjas så snart Bas-P är utsedd och uppdateras löpande så att den vid varje tidpunkt baseras på de uppgifter som är kända.
    - Är anpassad till det aktuella byggprojektet (att innehåll motsvarar projektets storlek, komplexitet och risknivå).
    - Innehåller:
        - Beskrivning av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras och bedrivas.
        - Kontaktuppgifter till de personer som har arbetsmiljöuppgifter.
        - Beskrivning av åtgärder för att hantera särskilda risker.

- Arbetsmiljöplan och uppgifter om arbetsmiljöarbetet i övrigt överlämnas från Bas-P till Bas-U innan första byggnads- eller anläggningsarbetet påbörjas, samt om Bas-P eller Bas-U byts ut (se 3.8.3).
- Bas-P har följt upp projektörerna;
    - Deras rutiner för att förebygga arbetsmiljörisker.
    - Hur de i projektet arbetar med att förebygga arbetsmiljörisker.
    - Att de lämnat in skriftliga underlag/riskanalyser.
- Bas-P har de förutsättningar som behövs för att kunna utföra sina arbetsmiljöuppgifter.
- Bas-P följer upp kompetent person för tillfälliga och/eller samverkande konstruktioner.
- Bas-P följt upp projektörernas egenkontroll gällande arbetsmiljö.
- Bas-P har rutiner för att samla erfarenheter under projektet.

3.8.3. Överlämning från handläggare Bas-P till handläggare Bas-U

Byggherren ska se till att det sker en överlämning av arbetsmiljöplanen och arbetsmiljöarbetet i övrigt såsom riskförteckning, tidplan, APD-plan och arbetsmiljödokumentation, från handläggare Bas-P till handläggare Bas-U (eller vid byte av handläggare) (2 kap. 23-24§§ AFS 2023:3). Byggherren bör medverka vid dessa överlämningsmöte(n). Överlämningen från Bas-P till Bas-U ska ske i god tid innan det första byggnads- eller anläggningsarbetet påbörjas. Om projekteringen fortsätter efter överlämning från Bas-P till Bas-U, ska byggherren se till att det på överlämningsmötet mellan Bas-P och Bas-U är klargjort hur och när ytterligare projekteringsunderlag och arbetsmiljöinformation överlämnas till Bas-U. Håll Nollan har tagit fram en *Agenda för överlämningsmöte Bas-P till Bas-U(-P).*

3.8.4. Startmöte, dialog och uppföljning av Bas-U

Startmöte
När startmöte enligt AB (Allmänna Bestämmelser) mellan beställare och entreprenör hålls, är det lämpligt att på mötet även tydliggöra förväntningarna på och skapa samsyn kring Bas-U-uppdraget om det ingår i entreprenaden. Alternativt hålls ett särskilt startmöte för arbetsmiljö mellan byggherre och Bas-U, vilket är naturligt om Bas-U inte är en del av entreprenaden.

Under startmötet kan exempelvis följande gås igenom:

- Hur Bas-U-arbetet kommer organiseras och tillgänglighet för handläggare Bas-U (kommer handläggare finnas tillgänglig på projektet på heltid).
- Hur byggarbetsmiljöarbetet planeras att genomföras.
- Hur samordningsarbetet ska gå till och hur Bas-U säkerställer att entreprenörerna inte utgör risker för varandra.
- Hur Bas-U ska lämna klartecken till entreprenörerna, inklusive underentreprenörer och eventuella sidoentreprenörer, innan de påbörjar sitt arbete i byggprojektet.
- Hur Bas-U avser följa upp arbetsmiljön.
- Arbeten med särskild risk där kompetent person erfordras.
- Vilka tillfälliga eller samverkande konstruktioner som finns samt vilken(a) person(er) med särskild kompetens som ska kontrollera att dessa är säkra under byggskedet.
- Vilka mötesforum som avser behandla arbetsmiljö.
- Hur kommunikation och informationsutbyte mellan byggherren och Bas-U ska ske.
- Hur byggherren avser följa upp Bas-U.
- Hur samverkan med eventuellt fast driftsställe ska gå till.
- Om det finns några oklarheter som behöver redas ut.

Uppföljning av och dialog med Bas-U
Byggherren ska fortlöpande följa upp att Bas-U genomför sina arbetsmiljöuppgifter och att Bas-U har de förutsättningar som behövs för att utföra sina arbetsmiljöuppgifter (2 kap. 18§ AFS 2023:3). Denna uppföljning bör ske genom regelbunden kontakt med handläggare Bas-U, exempelvis vid ordinarie byggmöten om Bas-U ingår i entreprenaden eller vid separata avstämningar. Byggherren ska agera på de brister i arbetsmiljöarbetet som Bas-U informerar om (se 3.10 om byggherrens ansvar att agera vid brister).

Byggherren bör följa upp att:

- Bas-U har dokumenterat vem som gör arbetsuppgifterna i de fall handläggaren inte själv gör samtliga uppgifter.
- Bas-U gett klartecken till de entreprenörer som påbörjat sitt arbete i byggprojektet, inklusive att Bas-U granskat deras dokumentation av risker och åtgärder.
- Samtliga som arbetar på byggarbetsplatsen fått en projektanpassad arbetsplatsintroduktion.
- Skyddsronder har genomförts och identifierade brister har hanterats.
- Bas-U har följt upp efterlevnaden hos entreprenörerna gällande arbetsmiljöbestämmelser inklusive arbetsmiljöplanen och dess ordnings- och skyddsregler på arbetsplatsen. Byggherren bör därutöver göra en egen bedömning av arbetsmiljösituationen och dokumentera eventuella iakttagelser.
- Bas-U vidtagit relevanta åtgärder utifrån inrapporterade riskobservationer, tillbud och olyckor.
- Arbetsmiljörisker kopplat till eventuella avvikelser från produktionstidplanen identifieras. Om avvikelser får påverkan på arbetsmiljö och hälsa ska byggherren och Bas-U diskutera vilka riskreducerande åtgärder som ska genomföras.
- Bas-U följer upp kvaliteten på genomförda arbetsberedningar och att arbetet utförs enligt gjorda arbetsberedningar när det gäller säkerhet.
- Bas-U ser till att obehöriga inte får tillträde till arbetsplatsen.
- Arbetsmiljöplanen är anpassad till det aktuella projektet och:
    - Innehåller följande när första byggnads- eller anläggningsarbetet påbörjas:
        - Beskrivning hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras och bedrivas.
        - Kontaktuppgifter till de personer som har arbetsmiljöuppgifter.
        - Rutiner för byggarbetsmiljösamordningen.
        - Ordnings- och skyddsregler som ska gälla på arbetsplatsen.
        - Beskrivning av åtgärder för att hantera särskilda risker.
        - Hur samordning mellan verksamheter ska ske i de fall arbetet ska utföras på en plats där annan verksamhet ska pågå samtidigt.
    - Finns tillgänglig på byggarbetsplatsen när det första byggnads- eller anläggningsarbetet påbörjas.
    - Uppdateras löpande så att den vid varje tidpunkt baseras på de uppgifter som är kända och aktuella.
- Arbetsmiljöplan och uppgifter om arbetsmiljöarbetet i övrigt överlämnas till ny handläggare Bas-U om Bas-U och/eller handläggare Bas-U byts ut.
- APD-planen är uppdaterad och aktuell.
- Bas-U följer upp kompetent person för tillfälliga och/eller samverkande konstruktioner.
- De tekniska anordningar (kranar, lyftredskap, bygghissar, fordon etc.) som används är kontrollerade, besiktade/provade och godkända enligt gällande regler.
- Bas-U har organiserat skyddsverksamhet och samverkar med de skyddsombud som finns anmälda på arbetsplatsen.

- Arbetsmiljödokumentationen som kan behövas vid framtida arbeten med byggnaden är framtagen och anpassas löpande.

3.8.5. Startmöte med huvudentreprenören (när Bas-U inte ingår)

I de fall Bas-U inte är en del av entreprenaden bör byggherren ha ett startmöte med huvudentreprenören och handläggare Bas-U för att tillsammans gå igenom vad som förväntas, samt reda ut eventuella frågor i syfte att skapa gott samarbete. De punkter som beskrivs under 3.8.4 är lämpliga även i detta startmöte. Huvudentreprenören bör även beskriva i vilka mötesforum samordningsfrågor/arbetsmiljöfrågor hanteras och som Bas-U ska bjudas in till, samt hur Bas-U ska involveras i tidplanearbetet och APD-planearbetet.

3.9. Förhandsanmälan

För projekt där arbetet beräknas pågå under längre tid än 30 arbetsdagar och där mer än 20 personer vid något tillfälle sysselsätts samtidigt, eller där det totala antalet persondagar beräknas bli fler än 500 dagar ska byggherren lämna in en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket innan det första byggnads- eller anläggningsarbetet startar (2 kap. 25-26§§ AFS 2023:3). Syftet med förhandsanmälan är att Arbetsmiljöverket ska känna till alla större byggprojekt som pågår. Byggherren ska se till att en kopia av förhandsanmälan finns tillgänglig och väl synlig på byggarbetsplatsen och att den uppdateras när det behövs.

3.10. Agera vid brister

Det finns flera situationer när byggherren behöver agera;

- Om ett arbete medför en omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa ska byggherren se till att det arbetet avbryts eller förändras i den omfattning som krävs, tills arbetsmiljörisken har åtgärdats (2 kap. 20§ AFS 2023:3).
- Om det visar sig att det finns brister i Bas-P:s eller Bas-U:s arbetsmiljöarbete, ska byggherren se till att åtgärder vidtas för att åstadkomma en säker arbetsmiljö (2 kap. 18§ AFS 2023:3).
- När byggherren följer upp tidplanen och det visar sig att arbetsmiljön kan komma att påverkas till det sämre ska byggherren se till att tidplanen justeras eller att andra åtgärder vidtas (se 3.5) (2 kap. 5§ AFS 2023:3).
- Om Bas-P informerar byggherren om att en projektör inte följer Bas-P:s anvisningar i frågor som har betydelse för arbetsmiljön i bygg- eller bruksskedet, ska byggherren se till att åtgärder vidtas för att åstadkomma en säker arbetsmiljö (2 kap. 19§ AFS 2023:3).
- Om Bas-U informerar att en entreprenör inte följer Bas-U:s anvisningar i frågor som har betydelse för arbetsmiljön i byggskedet ska byggherren se till att åtgärder vidtas för att åstadkomma en säker arbetsmiljö (2 kap. 19§ AFS 2023:3).

Ibland är byggherren den enda som kan vidta åtgärder, exempelvis vid risker kopplade till den omgivande miljön eller projektets tidplan. I andra fall kan byggherren säkerställa att någon annan genomför åtgärder, exempelvis genom att Bas-U eller en entreprenör förändrar sin arbetsmetod.

3.11. Överlämning av byggnaden/anläggningen

Överlämningen är en strukturerad process för att säkerställa en trygg övergång mellan byggprojekt och framtida förvaltning. Det är inte en enskild händelse utan ett arbete som förbereds under lång tid för att ge en god grund till en långsiktig och hållbar drift.

För att säkerställa arbetsmiljön i både bygg- och bruksskedet behöver byggherren inför överlämningen:

- Identifiera och planera hantering av nya risker som kan uppstå om byggarbete pågår samtidigt som byggnaden tas i bruk (se 3.11.1).
- Tydliggöra samordningsansvaret och klargöra Bas-U:s roll under projektets slutskede och garantitid (se 3.11.2).
- Säkerställa att arbetsmiljödokumentationen för framtida arbeten upprättas, anpassas och överlämnas till förvaltningen (se 3.11.3).

3.11.1. Identifiera och hantera eventuella risker som kan uppstå när byggnaden/anläggningen tas i bruk

När en byggnad tas i bruk parallellt med pågående arbeten uppstår komplexa riskmiljöer där olika verksamheter möts. Byggherren har ett ansvar att organisera arbetet så att tredje person, såsom hyresgäster och allmänhet, inte utsätts för risker.

Exempel på risker att beakta:

- Blockerade utrymningsvägar eller bristfällig skyltning på grund av byggproduktion.
- Exponering för damm, buller eller kemiska ämnen för de som vistas i brukade delar.
- Kollisionsrisker mellan byggtrafik och oskyddade trafikanter.

Byggherren bör kalla till samordningsmöte med samordningsansvarig/a för fast driftställe samt Bas-U för att fastställa gemensamma ordnings- och skyddsregler. Dessa ska dokumenteras i arbetsmiljöplanen och kommuniceras till alla berörda genom en anpassad introduktion.

3.11.2. Klargörande kring Bas-U

Byggherren behöver tydliggöra om Bas-U:s uppdrag upphör vid slutbesiktningen eller om det kvarstår under tiden för åtgärdande av besiktningsanmärkningar. Klargörandet ska dokumenteras skriftligen, exempelvis i ett byggmötesprotokoll, för att undvika oklarheter kring ansvarsfördelningen.

Vid garantiarbeten gäller följande:

- Om arbetet är att betrakta som byggnads- eller anläggningsarbete enligt AFS 2023:3, återinträder byggherrerollen med krav på att utse en Bas-U.
- Byggherren behöver besluta om befintlig Bas-U fortsätter eller om en ny organisation utses för garantiarbetena.

Om det blir aktuellt med ny projektering ska även Bas-P utses för tillkommande garantiarbeten.

3.11.3. Arbetsmiljödokumentation för framtida arbeten

Byggherren ansvarar för att den arbetsmiljödokumentation som krävs för att kunna arbeta säkert vid framtida arbeten upprättas (2 kap. 27§ AFS 2023:3). Syftet är att beskriva förhållanden av betydelse för säkerhet och hälsa vid drift, underhåll, reparation, ändring och rivning under hela byggnadens livslängd. Bas-P ska arbeta fram dokumentationen under planerings- och projekteringsskedet. Bas-U ska genomföra, eller låta utföra, alla nödvändiga anpassningar i dokumentationen baserat på det slutliga utförandet. Byggherren ska förvara dokumentationen så länge byggnaden består och överlämna den till berörda, såsom driftspersonal och hyresgäster (2 kap. 28§ AFS 2023:3). Vid en eventuell försäljning ska dokumentationen överlämnas till den nya ägaren.

Arbetsmiljödokumentationen ska vara tillräckligt omfattande och beskriva (10 kap. 5-6§§ AFS 2023:3):

- Objektets konstruktion.
- Objektets utformning.
- Vilka material och byggprodukter som använts.
- Identifierade arbetsmiljörisker som kvarstår i bruksskedet samt instruktioner för hur dessa ska förebyggas och hanteras.

Arbetsmiljödokumentationen utgör en central del av den totala överlämningen till brukare, drift och förvaltning för att möjliggöra en säker framtida användning.

Byggherren behöver se till att Bas-P och Bas-U granskar slutdokumentationen, inklusive relationshandlingar samt drift- och skötselinstruktioner, för att säkerställa att informationen om kvarstående risker är korrekt beskriven. Vid behov ska slutdokumentationen kompletteras med ytterligare underlag. Det kan exempelvis vara slutresultatet av riskloggen för bruksskedet (se Håll Nollans *Risklogg arbetsmiljö projektering).*

3.12. Erfarenhetsåterföring

Byggherren bör säkerställa att erfarenhetsåterföring avseende arbetsmiljö och säkerhet sker för att möjliggöra ett lärande för samtliga aktörer och roller inom projektet. Lämpligen bjuder byggherren in till detta och deltar tillsammans med Bas-P, Bas-U, projektörer samt entreprenörer.

För att få till en bra erfarenhetsåterföring är det lämpligt att systematiskt samla och dokumentera erfarenheter löpande under projektets gång. Erfarenhetsåterföringsmöten kan hållas löpande men bör även hållas efter avslutat projekt.

Erfarenhetsåterföringen kan avse återkoppling kring exempelvis:

- De förutsättningar som byggherren skapat för projektet (projektör, entreprenör, Bas-P, Bas-U) i form av tider, information, engagemang, stöd och resurser.
- Hur arbetsmiljöarbetet bedrivits av projektörer, Bas-P och Bas-U utifrån kravställning.
- Vad som fungerat bra och mindre bra i arbetsmiljöarbetet som bedrivits av byggherren, projektörer, Bas-P, Bas-U och entreprenör.
- Lärdomar från tillbud och olyckor.

3.13. Upphandling

De tidigare kapitlen har beskrivit vad byggherren ska och kan göra för att skapa bra förutsättningar. I detta kapitel beskrivs enbart de delar där ett avtalsförhållande råder och byggherren är beställare. Beställarrollen är viktig för arbetsmiljöarbetet, då byggherren genom kravställning och anbudsutvärdering i upphandling av Bas-P, projektörer, Bas-U, entreprenör och eventuella sidoentreprenörer kan skapa förutsättningar för god kvalitet på arbetsmiljöarbetet genom hela projektet. Vid upphandling av projektörer, Bas-P och Bas-U har byggherren dessutom ett ansvar att säkerställa att föreskriftskrav avseende bland annat rutiner, kompetens och erfarenhet uppfylls. I sin kravställning har byggherren möjlighet att, bland annat, ställa krav på utbildning, kompetens och erfarenhet, samt vilka arbetsmiljöaktiviteter som ska genomföras, eller efterfråga en beskrivning av hur anbudslämnaren bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

3.13.1. Upphandling av projektörer

Förfrågningsunderlaget
I förfrågningsunderlaget bör byggherren ställa minst följande krav på projektörer:

- Att projektörerna har rätt kompetens. Exempelvis kan CV med tillhörande utbildningsintyg begäras in eller så kan byggherren ställa egna minimikrav på utbildning och erfarenhet.
- Att projektörerna beskriver sina rutiner för hur de ska arbeta med att förebygga arbetsmiljörisker som kan uppstå under byggskedet. Rutinerna bör även innefatta hur projektörerna arbetar med att ta fram skriftliga underlag.
- Att projektörerna beskriver hur de arbetar med att projektera för en god arbetsmiljö i bruksskedet.

Andra krav som kan vara lämpliga att ställa i förfrågningsunderlaget är att projektörerna:

- Under projektgenomförandet ska besöka byggarbetsplatsen och inhämta återkoppling på sin projektering.
- Ska medverka vid erfarenhetsmöten.
- Vid ombyggnad ska genomföra platsbesök för att inhämta de platsspecifika förutsättningarna och inte enbart utgå från relationshandlingar.

Om projektet har tillfälliga eller samverkande konstruktioner (2 kap. 17§ AFS 2023:3) och någon person hos projektörerna ska ha rollen att kontrollera att konstruktionerna kommer att vara säkra i byggskedet bör detta framgå av förfrågningsunderlaget. Byggherren bör även efterfråga en beskrivning av vilken kompetens personen har.

För ytterligare vägledning i upphandling av projektörer, se Arbetsmiljöverkets checklista *Planera, projektera och samordna för en bra arbetsmiljö* (ADI 714).

3.13.2. Upphandling av Bas-P

Förfrågningsunderlaget
I förfrågningsunderlaget bör byggherren ställa minst följande krav på Bas-P:

- Att handläggare Bas-P har rätt utbildning, kompetens och erfarenhet och att detta styrks, till exempel genom CV och utbildningsintyg. (Se *Håll Nollans Arbetsmiljöguide för Bas-P* avseende kompetens och aktiviteter).
- Att Bas-P beskriver sina rutiner för hur de avser att genomföra Bas-P-uppdraget.

Andra krav som kan vara lämpliga att ställa i förfrågningsunderlaget är att:

- Om handläggare Bas-P planeras bytas under uppdragets genomförande så ska Bas-P skriftligen redovisa den nya handläggarens kvalifikationer för godkännande av byggherren och hålla ett överlämningsmöte handläggare emellan, samt bjuda in byggherren till överlämningsmötet.
- Bas-P ska delta på startmöte och eventuella uppföljningsmöten med byggherren.
- Överlämningen till Bas-U ska ske genom ett möte och att Byggherren ska bjudas in till detta.
- Bas-P ska redovisa hur erfarenheter gällande arbetsmiljö och säkerhet löpande samlas in och dokumenteras inför kommande erfarenhetsåterföringsmöte.
- Bas-P ska delta i erfarenhetsåterföringsmöte efter avslutat uppdrag.

3.13.3. Upphandling av Bas-U

Förfrågningsunderlaget
I förfrågningsunderlaget bör byggherren ställa minst följande krav på Bas-U:

- Att handläggare Bas-U har rätt utbildning, kompetens och erfarenhet och att detta styrks, till exempel genom CV och utbildningsintyg. (Se *Håll Nollans Arbetsmiljöguide för Bas-U* avseende kompetens och aktiviteter).
- Att Bas-U beskriver hur Bas-U-uppdraget planeras att genomföras för det specifika projektet; hur uppdraget organiseras, vilka arbetsmiljöuppgifter ska genomföras och av vem, samt i vilka forum arbetsmiljöfrågorna kommer lyftas och hanteras.

Andra krav som kan vara lämpliga att ställa i förfrågningsunderlaget är att:

- Arbetsmiljöplanen utöver det som står i Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2023:3) också innehåller:
    - Byggherrens egna ordnings- och skyddsregler (ska innehålla krav enligt Håll Nollans arbetsmiljöstandard för personlig skyddsutrustning).
    - Beskrivning av riskreducerande åtgärder för lyft, arbete på höjd och schaktningsarbeten, minst enligt Håll Nollans entreprenörsstandarder.
- Handläggare Bas-U ska finnas tillgänglig under tiden som bygg-och anläggningsarbeten pågår samt normalt vara på plats eller kunna inkallas inom en viss tid.
- APD-planen vid behov ska uppdateras och förändringar kommuniceras till alla som vistas inom arbetsområdet.
- Bas-U ser till att all personal som ska vistas inom arbetsområdet har genomgått säkerhetsintroduktion; en allmän del via den webbaserade utbildningen ”Safe Construction Training” och en arbetsplatsspecifik del (för innehåll i denna se Håll Nollans arbetsmiljöstandard Säkerhetsintroduktion).
- Bas-U genomför skyddsronder med visst intervall (krav bör anpassas efter projekt, för större projekt kan det vara lämpligt med en gång per vecka).
- Bas-U löpande, till exempel månadsvis, rapporterar status på överenskomna arbetsmiljökrav till byggherren.
- Bas-U löpande, till exempel månadsvis, rapporterar status angående vilka entreprenörer som getts klartecken att påbörja sina arbeten.
- Bas-U löpande redovisar olyckor, tillbud och riskobservationer, samt hur de har utretts, lärdomar och vidtagna åtgärder.
- Bas-U skyndsamt informerar byggherren vid allvarliga tillbud och olyckor.

- Bas-U ska informera byggherren om Arbetsmiljöverket planerar att genomföra eller har genomfört en inspektion.
- Byggherren ska ges möjlighet att delta vid och ta del av tillbuds- och olycksutredningar.
- Handläggare Bas-U ska delta på byggherrens startmöte med entreprenören enligt AB/ABT (Allmänna Bestämmelser) om arbetsmiljöfrågor avhandlas vid startmötet.
- Om handläggare Bas-U planeras bytas ut under uppdragets genomförande ska Bas-U skriftligen redovisa den nya handläggarens kvalifikationer för godkännande av byggherren och hålla ett överlämningsmöte handläggare emellan, samt bjuda in byggherren till överlämningsmötet.
- Bas-U ska delta i ett erfarenhetsåterföringsmöte tillsammans med byggherren, projektörer, handläggare Bas-P och skyddsombud efter avslutat uppdrag.

Utvärdering av anbud
Byggherren utvärderar anbudslämnarna utifrån uppfyllnad av de krav som ställts, samt utifrån en bedömning av kvaliteten på det underlag som lämnas in. Om flera personer utför Bas-U:s uppgifter utvärderas att samtliga har kvalifikationer för arbetsuppgifterna. Det kan vara genom beskrivning av kompetens, intyg över genomgången utbildning och erfarenheter från tidigare eller nuvarande arbetsgivare.

3.13.4. Upphandling av huvudentreprenör (när Bas-U inte ingår)

För att huvudentreprenören och av denne upphandlade underentreprenörer ska få förutsägbarhet avseende hur arbetsmiljöarbetet förväntas bedrivas bör byggherren i förfrågningsunderlaget bifoga Bas-U:s framtagna arbetsmiljöplan inklusive ordnings- och skyddsregler. Det bör även framgå att huvudentreprenören ska involvera Bas-U i tidplanearbetet och APD-planeringen samt bjuda in Bas-U till möten där arbetsmiljöfrågor hanteras, exempelvis produktionsmöten, UE-möten och morgonmöten.

Om projektet har tillfälliga eller samverkande konstruktioner (2 kap. 17§ AFS 2023:3) och någon person hos entreprenören ska ha rollen att kontrollera att konstruktionen som helhet kommer att vara säker i byggskedet bör detta framgå av förfrågningsunderlaget. Byggherren bör även efterfråga en beskrivning av vilken kompetens personen har.

3.13.5. Upphandling av eventuella sidoentreprenörer

För att sidoentreprenören ska förstå hur arbetsmiljöarbetet förväntas bedrivas bör byggherren i förfrågningsunderlaget bifoga Bas-U:s framtagna arbetsmiljöplan inklusive ordnings- och skyddsregler.

Bilagor

Mall Arbetsmiljöfrågor tidiga skeden
Agenda Startmöte byggherren och Bas-P
Affärsformens betydelse för byggarbetsmiljösamordningen

Referenser

Lagar och föreskrifter

Arbetsmiljölag (1997:1160)

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (2023:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete – grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (2023:10) om risker i arbetsmiljön

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (2023:11) om arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (2023:12) om utformning av arbetsplatser
Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (2023:13) om risker vid vissa typer av arbeten

Boverkets föreskrifter (BFS 2024:4) om aktsamhet vid bygg-, rivnings- och markåtgärder

Arbetsmiljöverkets stödmaterial
Planera, projektera och samordna för en bra arbetsmiljö – checklista om arbetsmiljöansvar för dig som är byggherre, projektör, Bas-P, Bas-U eller entreprenör, Arbetsmiljöverket, ADI 714

Håll Nollans arbetsmiljöstandarder/-guider och stödmaterial

Arbetsmiljöguide för Bas-P, Håll Nollan

Arbetsmiljöguide för Bas-U, Håll Nollan

Arbetsmiljöstandard för personlig skyddsutrustning

Arbetsmiljöstandard Säkerhetsintroduktion

Risklogg arbetsmiljö projektering